

ПАДАГОГІЧНА ОСВІТА

УДК 378:37.013.43

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16757723>

**Підготовка науково-педагогічних працівників до формування
емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів**

Ревенко Ірина Валеріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри освітології та
інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-7848-1524>

Прийнято: 18.07.2025 | Опубліковано: 31.07.2025

Анотація: У статті розглядається проблема підготовки науково-педагогічних працівників до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів. Розкрито сутнісні характеристики такої культури як інтегративної професійно-особистісної якості педагога, що виявляється у здатності до глибокого емоційного співпереживання, усвідомленого самопізнання й критичного аналізу власної педагогічної діяльності. Підкреслено, що її формування в здобувачів педагогічної освіти передбачає активну участь викладача як фасилітатора особистісного і професійного становлення студента.

Визначено роль науково-педагогічних працівників в процесі формування в студентів досліджуваної якості: викладач постає як суб'єкт гуманістично орієнтованого впливу, модератор рефлексивної взаємодії та взірець емоційно виваженої педагогічної позиції. Розкрито зміст підготовки викладачів до

формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів, що охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти. Окреслено необхідні знання про сутність і структуру досліджуваного феномена, принципи та методи його формування, а також комплекс умінь, пов'язаних із педагогічним цілепокладанням, моделюванням емпатійного освітнього середовища, організацією рефлексивної взаємодії та аналітико-корекційною діяльністю.

Окреслено дієві форми підготовки викладачів, серед яких провідне місце посідають мінілекції, тренінги, методичні семінари, міжкафедральні дискусії, інтерактивні заняття. Зазначені форми спрямовані не лише на поглиблення теоретичних знань викладачів щодо емпатії та рефлексії, а й на розвиток практичних умінь емпатійного сприйняття, самопостереження, емоційної саморегуляції, рефлексивного аналізу взаємодії зі студентами, здатності до побудови етичного діалогу та підтримки партнерських стосунків в освітньому процесі.

***Ключові слова:** підготовка викладачів, емпатія, педагогічна рефлексія, емоційно-етична компетентність, емпатійно-рефлексивна культура вчителя, вища педагогічна освіта.*

Preparing Academic Staff for the Formation of Empathic-Reflective Culture of Future Teachers

Iryna Revenko,

Ph.D. (Education), Associate Professor, Doctoral Student in the Department of Education and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-7848-1524>

Abstract: *The article deals with the problem of preparing academic staff for the formation of empathic-reflective culture of future teachers. The essential characteristics of such a culture as an integrative professional and personal quality of a teacher are revealed, which is manifested in the ability to deep emotional empathy, conscious self-knowledge and critical analysis of their own pedagogical activity. It is emphasised that its formation in students of pedagogical education involves the active participation of the teacher as a facilitator of the student's personal and professional development.*

The role of academic staff in the process of forming the researched quality in students is determined: the teacher appears as a subject of humanistic influence, moderator of reflective interaction and a model of an emotionally balanced pedagogical position. The content of teacher preparation for the formation of empathic-reflective culture of future teachers, which includes motivational, cognitive, activity and reflective components, is revealed. The necessary knowledge about the essence and structure of the studied phenomenon, principles and methods of its formation, as well as a set of skills related to pedagogical goal setting, modelling of empathic educational environment, organisation of reflective interaction and analytical and corrective activities are outlined.

Effective forms of teacher preparation are outlined, among which the leading place is occupied by mini-lectures, trainings, methodological seminars, interdepartmental discussions, and interactive classes. These forms are aimed not only at deepening the theoretical knowledge of teachers about empathy and reflection, but also at developing practical skills of empathic perception, self-observation, emotional self-regulation, reflective analysis of interaction with students, the ability to build an ethical dialogue and maintain partnerships in the educational process.

***Keywords:** teacher preparation, empathy, pedagogical reflection, emotional-ethical competence, empathic-reflective culture of the teacher, higher pedagogical education.*

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма орієнтована на гуманістичні засади, що зумовлює необхідність переосмислення цілей професійної підготовки майбутнього вчителя, її ціннісно-світоглядного виміру. Одним із провідних напрямів такої трансформації виступає формування емпатійно-рефлексивної культури педагога як інтегративного феномена, що поєднує емоційну чутливість, здатність до критичного аналізу власної діяльності та етичної взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу. В умовах впровадження принципів гуманізму, діалогічності, педагогіки партнерства та дитиноцентризму, задекларованих у Концепції Нової української школи, особливої значущості набуває підготовка вчителя, здатного здійснювати педагогічну діяльність на засадах емпатії, рефлексивності й моральної відповідальності.

Виклики сучасного суспільства, зокрема посилення впливу цифровізації, зростання рівня емоційного виснаження, соціальна нестабільність та зміна характеру міжособистісної взаємодії, вимагають від педагога не лише високого рівня фахової компетентності, а й розвиненої здатності до емоційної саморегуляції, усвідомленої рефлексії та емпатійного діалогу. У цьому контексті формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів набуває особливого значення як чинник забезпечення якості педагогічної взаємодії, емоційної безпеки здобувачів освіти й гармонізації освітнього середовища.

Ефективне досягнення цих завдань неможливе без належної підготовки професорсько-викладацького складу, який безпосередньо здійснює

професійну підготовку здобувачів, формуючи в них необхідні знання, уміння та навички, у тому числі в сфері емпатійної взаємодії та педагогічної рефлексії. Водночас, проблема готовності науково-педагогічних працівників до реалізації цілеспрямованої системи формування зазначеної культури залишається недостатньо розробленою в науковій літературі.

У цьому контексті актуальним постає наукове осмислення змісту, структури та напрямів підготовки професорсько-викладацького складу як важливої педагогічної умови впровадження системи формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема підготовки викладачів до реалізації процесу професійного становлення майбутніх учителів перебуває у фокусі сучасних наукових розвідок, у межах яких окреслено низку важливих для нашого дослідження аспектів. Так, у працях І. Кондрук [1], С. Гречаник і Н. Гречаник [2], Л. Доценко [3] акцентовано увагу на значенні емпатії та емоційно-етичної компетентності викладача як чинників гармонізації взаємодії зі студентами та створення безпечного освітнього середовища. У цих дослідженнях емпатія інтерпретується не лише як емоційна чутливість, а як компонент професійної культури викладача, що забезпечує ефективну педагогічну комунікацію, сприяє емоційному комфорту здобувачів освіти та мотивує їх до активного включення в навчальний процес.

Інший напрям досліджень представлений роботами Лі Юнці, О. Попової [4], М. Роганової, С. Рашидової, М. Роганова [5], Л. Філіппової [6], які зосереджують увагу на педагогічних умовах і механізмах формування емпатійної та рефлексивної культури в системі підготовки майбутніх учителів. Зокрема, обґрунтовується важливість створення суб'єкт-суб'єктної взаємодії в аудиторії, розвитку здатності викладача до саморефлексії, впровадження

інноваційних методик, що активізують як емоційну, так і критико-аналітичну сферу особистості здобувача освіти .

У роботах В. Вихрущ [7], В. Желанової [8], Т. Палько і Б. Якимчука [9] розглянуто теоретико-методологічні засади педагогічної рефлексії викладача та окреслено її структурні характеристики. Дослідники наголошують на інтегративній природі рефлексивної культури, що виявляється у здатності педагога критично осмислювати власну професійну діяльність, переосмислювати педагогічні цілі, трансформувати власні установки відповідно до змін соціокультурного контексту освіти.

Певні орієнтири щодо методичних підходів до підготовки викладачів представлено у працях Т. Горохівської [10], О. Друганової, В. Білик [11], О. Попової [12], Л. Кравченко та В. Оніпко [13]. У цих дослідженнях наголошується на важливості фасилітаційної, комунікативної та педагогічної підтримки з боку викладача як чинників розвитку суб'єктності здобувачів освіти. Водночас підготовка викладачів має спиратися на принципи андрагогіки, орієнтації на особистісно-ціннісний досвід, саморозвиток і інтерналізацію професійно значущих смислів.

Узагальнення наукових позицій дозволяє стверджувати, що підготовка викладачів до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів має здійснюватися на основі поєднання гуманістичних засад, рефлексивного підходу, розвитку емоційно-етичної компетентності та здатності до педагогічного супроводу становлення особистості здобувача освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Попри наявність окремих наукових праць, присвячених різним аспектам розвитку рефлексивної компетентності й емпатійної чутливості суб'єктів освітнього процесу, питання цілеспрямованої підготовки науково-

педагогічних працівників до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, потребують уточнення функціональна роль викладача в цьому процесі, структурні компоненти змісту відповідної підготовки, а також форми й методи, які забезпечують її ефективність. У сучасному науковому дискурсі бракує комплексних підходів до проєктування такої підготовки в контексті гуманістичної трансформації вищої педагогічної освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення теоретичних аспектів підготовки викладачів закладів вищої освіти (ЗВО) до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів.

Зазначена мета конкретизується в таких завданнях:

1. Уточнити функціональну роль викладача у реалізації процесу формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх майбутніх учителів в контексті їхньої професійної підготовки.
2. Розкрити зміст підготовки викладачів до такої діяльності, окреслити дієві форми і методи організації роботи в цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриття змісту підготовки науково-педагогічних працівників до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів передбачає насамперед визначення функціонального обов'язку викладача в цьому процесі. Йдеться не лише про його дидактичну роль, а про його функцію як носія цінностей, співтворця освітнього середовища, суб'єкта діалогу й етичної взаємодії. У цьому контексті викладач постає як посередник між студентом і складною системою особистісного зростання, що охоплює емоційні, рефлексивні та поведінкові виміри педагогічної діяльності.

Погоджуємося з думкою В. Вихрущ про те, що рефлексія є одним із найефективніших механізмів професійного самовдосконалення викладача,

адже вона виступає засобом глибокого самопізнання, критичного осмислення власної діяльності та пошуку оптимальних рішень у педагогічних ситуаціях. У контексті педагогічної практики професійна рефлексія постає як процес самодіагностики результативності власних дій, що дозволяє оперативно адаптуватися до змін освітнього середовища та реагувати на складні професійні виклики. Авторка наголошує, що ефективне опанування технологією педагогічної рефлексії передбачає низку важливих умов: високий рівень особистісної залученості учасників освітнього процесу, позитивне ставлення до педагогічної та пізнавальної діяльності, готовність до внутрішнього діалогу й самоаналізу, відповідальність за результати праці, прагнення до професіоналізму, а також сформованість моральних та емпатійних якостей, зокрема чуйності, совісності, здатності до розуміння як вербальних, так і невербальних сигналів [7]. Узагальнюючи викладене, можемо зробити висновок, що педагогічна рефлексія тісно пов'язана з емпатійними та моральними якостями викладача. Саме вони забезпечують глибину самоусвідомлення, відкритість до досвіду інших людей, здатність до етичного вибору й відповідального педагогічного рішення.

В. Желанова розглядає педагогічну рефлексію з позиції компетентнісного підходу, визначаючи рефлексивну компетентність як професійно значущу особистісну якість, що виявляється в здатності ефективно здійснювати рефлексивні дії, реалізовувати рефлексивний потенціал, необхідний для особистісного розвитку, самовдосконалення, креативного ставлення до професійних обов'язків і досягнення високих результатів у педагогічній діяльності [8].

Формування емпатійно-рефлексивної культури студентів передбачає створення таких умов, за яких вони не лише отримують знання про емпатію та рефлексію, а й мають можливість практикувати їх у взаємодії з викладачем, у

спостереженні за його педагогічним стилем, у рефлексивному аналізі педагогічних ситуацій. Це означає, що викладач стає взірцем емпатійної поведінки, джерелом моральної та емоційної орієнтації, активним учасником процесів рефлексивного супроводу. Цілком погоджуємося з думкою І. Кондрук про те, що викладач виступає прикладом для наслідування і здійснює виховний вплив на студентську молодь, а тому має не лише володіти фаховими знаннями та здатністю надати аргументовану відповідь на поставлені запитання, але й демонструвати ефективну комунікацію та налагоджувати плідну взаємодію зі здобувачами освіти в межах навчального процесу. Також, дослідниця зазначає, що емпатійність викладача, у поєднанні з його рефлексивністю, гнучкістю мислення, комунікативною відкритістю та здатністю до конструктивної співпраці, виступає чинником формування атмосфери емоційного благополуччя, інтелектуального зацікавлення та творчої активності, створюючи сприятливі умови для взаєморозуміння у взаєминах зі студентами. [1].

Зауважимо, що завданням викладача є не нав'язування готових цінностей чи моделей, а ініціювання самостійного осмислення, стимулювання морального саморозвитку, підтримка внутрішнього пошуку майбутнього педагога. Важливим аспектом є те, що діяльність викладача в цьому контексті має не стільки інструктивно-контрольовальний, скільки діалогічно-фасилітативний характер. Він забезпечує простір для емоційної відкритості, допомагає студентам розпізнавати й осмислювати власні переживання, розуміти емоційні сигнали інших, критично оцінювати власні дії. У цьому сенсі функціональна роль викладача набуває ознак етичного лідерства – здатності впливати не через зовнішній примус, а через власний приклад, автентичність і глибоку повагу до особистості студента.

Такий підхід потребує суттєвого оновлення уявлень про викладача вищої педагогічної школи: від транслятора змісту освіти – до провідника смислів; від контролера – до партнера; від експерта – до співучасника емоційного й інтелектуального зростання. Формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів можливе лише за умови, коли сам викладач виступає повноцінним суб'єктом гуманістично спрямованої педагогіки.

О. Попова слушно зазначає, що результативність упровадження інноваційних технологій у навчальний процес значною мірою обумовлюється рівнем сформованості відповідної готовності викладачів, що, у свою чергу, потребує цілеспрямованої та систематичної організації їхньої підготовки в цьому напрямі [12]. Ця думка цілком узгоджується з нашим дослідженням, адже підготовка викладачів до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів потребує системного, цілеспрямованого підходу.

Зміст підготовки науково-педагогічних працівників до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів має багатовимірний характер, що охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти. Мається на увазі не тільки засвоєння відповідної термінології чи ознайомлення з основами психології емоцій і рефлексії, а глибоке внутрішнє переосмислення ролі викладача в умовах сучасної гуманістично орієнтованої освіти.

Мотиваційний компонент підготовки відображає внутрішню налаштованість викладача на здійснення педагогічної діяльності, орієнтованої на підтримку емоційного розвитку, рефлексивної активності та ціннісного самовизначення студентів. Його зміст становлять: професійна зацікавленість у розвитку емпатійно-рефлексивних якостей майбутнього вчителя; позитивне ставлення до гуманістично спрямованої освітньої взаємодії; усвідомлення

значущості власної ролі у формуванні педагогіки співпереживання; готовність особистісно включатися у процес професійного супроводу здобувачів освіти. Цей компонент є визначальним у мобілізації внутрішніх ресурсів викладача та забезпеченні його суб'єктної активності в реалізації означеного напрямку професійної підготовки майбутніх учителів.

На рівні змісту *когнітивного компоненту* така підготовка передбачає насамперед формування у викладачів теоретичного уявлення про емпатію та рефлексію як взаємопов'язані категорії педагогічної дії, їх значення у структурі професійної культури вчителя, особливості вияву в освітньому процесі. Важливо також ознайомити викладачів із сучасними підходами до інтеграції емоційного та рефлексивного компонентів у процес професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема у формах міждисциплінарної інтеграції, наративної педагогіки, педагогіки діалогу та етичного виховання.

До спеціальних знань, необхідних викладачу для ефективної реалізації процесу формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів, відносимо:

- знання суті емпатійно-рефлексивної культури вчителя, а також змісту її структурних компонентів;
- знання методологічних підходів і концептуальних засад розвитку емоційної чутливості, педагогічної рефлексії та етичної відповідальності здобувачів освіти;
- знання специфіки процесу формування емпатійно-рефлексивної культури, його принципів, методів, форм й засобів педагогічної реалізації;
- знання способів організації моніторингу сформованості емпатійно-рефлексивної культури студентів, критеріїв оцінювання динаміки її розвитку в процесі професійної підготовки;

– знання механізмів формування психологічної безпеки в групі, профілактики емоційного вигорання та формування підтримувального середовища в межах навчального закладу.

Діяльнісний компонент підготовки викладачів охоплює практичне застосування професійних знань, установок і навичок у процесі організації педагогічної взаємодії зі студентами. Він включає здатність створювати навчальні ситуації, що сприяють розвитку емпатії та рефлексії; володіння відповідними методами, формами й засобами освітнього впливу; уміння будувати конструктивну комунікацію та підтримувати психологічно безпечне освітнє середовище. Особлива увага приділяється впровадженню інтерактивних і фасилітативних технологій, що активізують особистісний досвід студентів.

Аналіз та узагальнення теоретичних положень, представлених в наукових працях Л. Доценко [3], М. Роганової, С. Рашидової та М. Роганова [5], Т. Палько і Б. Якимчука [9], Л. Кравченко й В. Оніпко [13], О. Дубасенюк [14], С. Немченко [15] дав можливість конкретизувати такі вміння:

– цілепокладаючі вміння – визначати мету формування емпатійно-рефлексивної культури на різних етапах професійної підготовки студентів, коригувати її відповідно до динаміки особистісного розвитку здобувачів освіти;

– планувальні вміння – добирати доцільні форми, методи та засоби педагогічної взаємодії, розподіляти їх відповідно до змістових блоків підготовки;

– дослідницькі вміння – здійснювати педагогічне спостереження, формулювати гіпотези, аналізувати динаміку розвитку емпатійно-рефлексивних проявів у студентів;

– мотиваційно-стимулювальні вміння – виявляти мотиваційні орієнтації студентів, активізувати їхнє прагнення до особистісного самовдосконалення, підтримувати позитивне ставлення до цінностей емпатії та рефлексії;

– комунікативні вміння – налагоджувати педагогічно доцільні стосунки зі студентами, підтримувати сприятливу атмосферу в освітньому середовищі, враховувати індивідуальні комунікативні особливості здобувачів освіти;

– аналітичні вміння – оцінювати хід і результати формування емпатійно-рефлексивної культури, виявляти труднощі, прогнозувати шляхи їх подолання, забезпечувати безперервне професійне самовдосконалення;

– контрольно-корегувальні вміння – здійснювати моніторинг ефективності педагогічних впливів, аналізувати власну діяльність, вносити обґрунтовані корективи у процес формування емпатійно-рефлексивних якостей студентів.

Окремий акцент слід зробити на розвитку емоційно-етичної компетентності викладача як здатності усвідомлювати й регулювати власні емоції, співпереживати, розуміти переживання інших, будувати конструктивну комунікацію на етичних засадах. Ця характеристика становить основу для створення емпатійно забарвленого освітнього середовища, яке сприяє довірливій взаємодії між викладачем і студентами. Нам імпонує позиція С. Гречаник і Н. Гречаник, які пропонують розуміти емоційно-етичну компетентність як інтегративну індивідуально-психологічну характеристику особистості, що охоплює сукупність теоретичних знань про емоції (їх типологію, інтенсивність, чинники виникнення), ціннісно-етичних орієнтацій, особистісних здібностей до усвідомлення й регуляції власних емоційних станів, а також практичних умінь конструктивного реагування на емоційні

прояви без оцінювання, здатності до кореляції та стабілізації уваги у процесі життєдіяльності, з обов'язковим дотриманням морально-етичних норм [2, с. 48].

Рефлексивний компонент підготовки передбачає розвиток у викладачів здатності до самоспостереження, аналізу власної педагогічної діяльності, критичної оцінки її впливу на студентів. Це можливо за умови створення відповідних умов для професійної рефлексії – під час участі у тренінгах, професійних майстернях, обговорення педагогічних кейсів, ведення рефлексивного щоденника тощо. Формування рефлексивної компетентності викладача є необхідною передумовою ефективного впливу на аналогічні процеси у студентів.

Зміст підготовки викладачів має бути відкритим до постійного оновлення, міждисциплінарним за характером, а також відповідати реальним потребам освітнього процесу в умовах модернізації сучасної вищої школи. У цьому сенсі особливого значення набуває створення гнучких освітніх програм і модулів, орієнтованих не лише на знання, а й на розвиток педагогічної чутливості, емоційної інтуїції, здатності до співпроживання педагогічної взаємодії як спільного пошуку смислів.

Формування емпатійно-рефлексивного потенціалу науково-педагогічного працівника передбачає застосування таких форм і методів підготовки, які спрямовані на розвиток особистісної включеності, емоційної відкритості, рефлексивної гнучкості та здатності до педагогічного співпереживання. Особливу цінність у цьому контексті мають інтерактивні, досвідно орієнтовані та рефлексивні методики, які стимулюють переосмислення власного педагогічного стилю та поглиблення усвідомлення своєї ролі в емоційному розвитку студентів.

До ефективних форм підготовки викладачів належать *професійні тренінги* з розвитку емоційного інтелекту, міжособистісної чутливості, толерантності до різноманіття та навичок ненасильницької комунікації. У таких тренінгах важливо поєднувати теоретичні компоненти з практичними вправами на самоспостереження, емпатійне слухання, деконструкцію педагогічних стереотипів і аналіз складних міжособистісних ситуацій тощо. Позитивний ефект також дає участь у майстер-класах, спрямованих на освоєння конкретних емпатійно-рефлексивних технік, наприклад, методів фасилітації, етичного консультування, психоемоційної підтримки студентів та інших методів.

Окреме місце посідають методи професійної рефлексії: ведення педагогічного щоденника, регулярне осмислення успіхів і труднощів у взаємодії зі студентами, супервізійні практики в межах педагогічних спільнот. Такі методи не лише формують рефлексивну компетентність викладача, а й сприяють усвідомленню власного емоційного ресурсу, точок напруги, стилів комунікації.

Форми підготовки можуть варіюватися залежно від рівня досвіду викладача, специфіки навчального закладу, контингенту студентів. Однак незмінною умовою ефективності є включеність самого викладача як суб'єкта освітнього процесу, відкритого до змін, до внутрішньої роботи, до діалогу зі студентом як рівноправним учасником педагогічної взаємодії.

Ефективною формою підготовки викладачів до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів є організація і проведення *мінілекцій*. Такі заняття мають на меті не лише ознайомлення викладачів із ключовими поняттями та підходами до розуміння феномена емпатійно-рефлексивної культури, а й створення умов для актуалізації та поглиблення особистісного досвіду, внутрішнього осмислення цієї проблеми.

Наприклад, у межах проведення мінілекцій доцільно розглянути такі теми:

1. Сміслові основи поняття «емпатійно-рефлексивна культура» в контексті педагогічної діяльності.
2. Роль емпатії та рефлексії у формуванні педагогічного «Я-образу».
3. Психоемоційні механізми емпатійної взаємодії у педагогічному процесі.
4. Педагогічна рефлексія як основа усвідомленої професійної поведінки.
5. Емоційна безпека освітнього середовища як фактор ефективного навчання.
6. Роль викладача в моделюванні емпатійно-рефлексивного стилю взаємодії.

Особливість таких мінілекцій полягає в їхній практичній спрямованості: поданий теоретичний матеріал супроводжується прикладами з освітньої практики, фрагментами педагогічних ситуацій, які потребують осмислення в емпатійно-рефлексивній площині. Це сприяє засвоєнню знань, розвитку здатності інтерпретувати й переосмислювати власні педагогічні дії.

Додатковим ефективним форматом підготовки є *методичні семінари*, у межах яких викладачі мають можливість колективно обговорити труднощі та успіхи у формуванні емпатійно-рефлексивної культури студентів, поділитися особистим досвідом, визначити напрями вдосконалення власної методики. Тематика таких семінарів може охоплювати питання емоційного реагування студентів у складних ситуаціях, етичної взаємодії в освітньому просторі, способів формування довіри й підтримки, аналізу бар'єрів, що ускладнюють розвиток здатності до саморефлексії та критичного осмислення педагогічного досвіду.

Проведення мінілекцій і методичних семінарів сприяє підвищенню методичної культури викладача, розвитку його здатності до саморефлексії, формуванню внутрішньої готовності до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів. Ці форми роботи забезпечують не лише обмін знаннями, а й колективне конструювання педагогічного смислу, що є запорукою сталого впровадження емпатійно-рефлексивного підходу у професійну підготовку майбутніх учителів.

Отже, підготовка викладачів до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів постає як цілісно організований процес, що інтегрує елементи професійного розвитку, методичної підтримки й концептуального переосмислення ролі викладача в умовах гуманістичної парадигми освіти.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу конкретизувати основні теоретичні положення щодо підготовки викладачів ЗВО до формування емпатійно-рефлексивної культури майбутніх учителів. Уточнено функціональну роль викладача в цьому процесі, яка полягає в тому, що він постає не лише транслятором знань, а передусім носієм цінностей, фасилітатором педагогічної взаємодії, моральним орієнтиром і взірцем емпатійного ставлення. Діяльність викладача має ґрунтуватися на діалогічному підході, відкритості до співпереживання, умінні супроводжувати студента в процесі емоційно-особистісного зростання.

Зміст підготовки викладачів охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти. Мотиваційний компонент передбачає сформовану професійну зацікавленість у розвитку емпатійно-рефлексивних якостей студентів; когнітивний – оволодіння сучасними теоретичними підходами до педагогічної емпатії та рефлексії; діяльнісний – розвиток умінь педагогічного супроводу студентів із використанням методів

етичної взаємодії та гуманістично спрямованого впливу; рефлексивний – здатність викладача до самоаналізу й критичного осмислення власних дій в освітньому процесі.

Результативність такої підготовки забезпечується застосуванням форм і методів, орієнтованих на розвиток особистісної залученості, емоційної чутливості та рефлексивної активності викладача. До ефективних форм належать мінілекції, методичні семінари, тренінги, професійні майстерні, а до методів – рефлексивний щоденник, аналіз педагогічних кейсів, фасилітаційні техніки. Змістове й організаційне наповнення цих форм має сприяти переосмисленню викладачем власного педагогічного стилю, його емпатійної відкритості та здатності підтримувати студентів у їхньому професійному становленні.

Перспективним напрямом подальших досліджень вбачається розроблення науково-методичного забезпечення, орієнтованого на підтримку викладачів у реалізації означеного напрямку професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Кондрук І. В. Вплив емпатії викладача на процес співпраці зі студентами. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів* : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. II Міжнар. наук. конгресу SMART SOCIETY 2019, м. Київ (11-12 квіт. 2019 р.). Київ : КНЕУ, 2019. С. 219-222. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/30699>
2. Гречаник С., Гречаник Н. Емоційно-етична компетентність особистості як психолого-педагогічна проблема. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Vol. 2(1). С. 44-49. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.7>
3. Доценко Л. В. Комунікативна компетентність викладача як чинник гармонізації міжособистісних взаємин у вищій школі. *Актуальні*

проблеми вищої професійної освіти: зб. матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (22 березня 2019 року, Київ). 2019. С. 49-50. URL: https://tpgnpu.ho.ua/images/my_images/doc_pdf/vidavnictvo/2019/Zbirn._NAY_2019.pdf

4. Лі Юаньці, Попова О. В. Фактори впливу на формування емпатійної культури здобувачів вищої освіти. *Professional Art Education*. 2024. Vol. 5, № 1. P. 76-82. DOI: <https://doi.org/10.34142/27091805.2024.5.01.09>

5. Роганова М. В., Рашидова С. С., Роганов М. М. Професійна рефлексія викладача закладу вищої освіти як умова його педагогічної культури. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. Вип. 1(105). С. 141-151. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-141-151>

6. Філіппова Л. (2019). Педагогічна рефлексія у вищій школі. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 2(66). С. 132-135. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-29>

7. Вихрущ В. О. Педагогіка рефлексії у професійній діяльності викладача вищого навчального закладу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2018. Вип. 60, т. 1. С. 86-90. URL: https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/60-2018/part_1/20.pdf

8. Желанова В. В. Рефлексивна компетентність майбутнього педагога: сутність, структура, логіка рефлексіогенезу. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. Вип. 33. С. 17-23. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.2>

9. Палько Т. В., Якимчук Б. А. Готовність викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти до розвитку рефлексії вчителів. *Вісник*

післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2021. Вип. 16(45). С. 59-80. DOI: [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-16\(45\)-59-80](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-16(45)-59-80)

10. Горохівська Т. М. Педагогічні умови розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів технічних закладів вищої освіти. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2020. Vol. 55. С. 221-229. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-55-221-229>

11. Друганова О., Білик В. Освіта дорослих: від майстерності викладача до ефективних технологій навчання. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2024. Вип. 26(2), С. 90-98. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.90-98](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.90-98)

12. Попова О. Підготовка викладачів закладів вищої освіти до застосування інноваційних технологій навчання: теоретико-концептуальний аспект. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2024. Вип. 25(1). С. 33-41. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.33-41](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.33-41)

13. Кравченко Л., Оніпко В. Сучасні концепції підготовки викладачів професійної освіти: педагогічна підтримка та фасилітація. *Українська професійна освіта=Ukrainian Professional Education*. 2023. Вип. 14. С. 9-17. DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2023.14.300212>

14. Дубасенюк О. А., Самойленко О. А. Основи андрагогіки (для фахівців у галузі освіти дорослих): навч. методичний посібник. Житомир, 2020. 247 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/31429/1/andragogika.pdf>

15. Немченко С. Г. Теоретичні і методичні засади підготовки менеджерів освіти до рефлексивного управління : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2021. 38 с. URL: <https://science.uera.karazin.ua/wp-content/uploads/2021/03/abstract-by-Nemchenko-1.pdf>

16. Лучанінова О. Педагогічна рефлексія, або уроки виховання для людини ХХІ століття. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2020. Вип. 95. С. 95-109. DOI: 10.33216/2220-6310-2020-95-2-95-109